

IN DE KIJKER

Een opmerkelijk verhaal
Kwartel op de Letteler enk
Uilen ringen, op stap met Sil
Drieteenstrandloper
Waarom bevrozen vogelpoten niet?
Ingezonden foto's

Foto: Juveniele kerkuil met ring Anouk van Luik

IN DE KIJKER

Sinds feb. 1984 contactblad voor de leden en donateurs van de “Vogelwerkgroep Bathmen”
(opgericht 15 feb. 1974)
Verschijnt driemaal per jaar
Oplage 150 stuks

Contributie	Leden	€ 10,00
	Donateurs	€ 7,00
Rekeningnummer	ABN-AMRO	NL 25 ABNA 0.4653.87.098

Bestuur:

Voorzitter	Piet Heetebrij e-mail: p_heetebrij@hotmail.com
Secretaris	Elly Meuleman-Bannink e-mail: meulemanelly@gmail.com
Penningmeester	Piet Heetebrij e-mail: p_heetebrij@hotmail.com
Vogelzaken	Erwin Ruessink e-mail: erwinruessink@concepts.nl
Vogelzaken	Hans Kleine Koerkamp e-mail: kleinekoerkamp@zonnet.nl
Uilenwerkgroep	Karel Maas Geesteranus e-mail Karel.MaasGeesteranus@gmail.com

Redactie

Henk Muskee
e-mail: hjmuskee@gmail.com

Elly Meuleman-Bannink
e-mail: meulemanelly@gmail.com

Website

vwg-bathmen.nl

VOORWOORD

Aan de donateurs en de leden

redactie

De eerste bijeenkomst na de vakantie is al weer achter de rug. Deze keer waren ook de donateurs uitgenodigd om aan te sluiten. Om half acht begonnen de leden met de vergadering. Vanaf 20.15 uur konden we ook een groepje donateurs en andere belangstellenden begroeten. Ze kwamen niet voor niets! Sil Westra vertelde bevoegen over zijn opleiding om roofvogels te mogen ringen. En natuurlijk ook over het ringen zelf. Dit alles aan de hand van mooie foto's. Het is de bedoeling om in de toekomst donateurs vaker uit te nodigen en in 2024 willen we een excursie organiseren.

De komende tijd kunt u weer iemand van de werkgroep verwachten die het donateur geld ophaalt (misschien goed om al ergens 7 euro achteruit te leggen). Is uw mail adres nog niet bij ons bekend, dan graag ook doorgeven.

Voor wie nu denkt, ach ik heb de lezing van Sil gemist....., naast meer verhalen kunt u ook een stukje vinden over het ringen van kerkuilen. Veel leesplezier.

Een opmerkelijk verhaal

Herman Bosman

Voor mijn afscheid van de basisschool maakte een collega voor mij een prachtig ambachtelijk werk: een ijsvogel gemaakt in een raamwerk, uitgevoerd in glas in lood.

Dit cadeau hangt al enige jaren tegen het raam in de tuinkamer. Als de zon schijnt zijn de kleuren schitterend, zoals op de foto te zien.

De ijsvogel komt regelmatig in de tuin om visjes uit de grote vijvers te vangen. Gisteren lag buiten op het terras net onder die plek van dat glas-in-lood een dode ijsvogel. Zie foto. De vetafdrukken van de vleugels waren op het grote raam weergegeven. Een raamslachtoffer dus en dat, terwijl ik op alle grote ramen al jaren een vogelsticker heb geplakt, juist om vogels bij het glas weg te houden.

Wat een triest ongeval.

Foto: dode ijsvogel Herman en Elly Bosman

Bij een ijsvogel heeft een vrouwtje een oranje ondersnavel. Zie het raamwerkje met glas in lood. Het dode ijsvogeltje in mijn hand was een mannetje. Zowel de bovensnavel als ook de ondersnavel is van dezelfde donkere kleur.

Waarom is het mannetje naar de beeltenis van dat vrouwtje gevlogen? Zocht hij een nieuwe partner of was zij een rivaal. We zullen het nooit weten. Maar opmerkelijk is het wel.

Kwartel op de Letteler Enk

Sem Jongeling

Slangenarend, draaihal, Europese kanarie en dwerguil; mijn Lettele lijst kent al veel bijzondere soorten. Toch is er een vrij algemene soort die daar al jaren aan ontbrak, namelijk de kwartel. Toch raar, zou je zeggen: dat zo'n algemene boerenlandsvogel maar weinig wordt gezien in onze omgeving? Eigenlijk is het helemaal niet zo gek want rondom Lettele missen we het biotoop voor kwartel, namelijk ruige graslanden en (graan)akkers. Maar nadat Gertie Niemeijer dit jaar

een perceel met gras heeft verruild voor graan, werd het plots toch interessant voor kwartel. Vanaf mei heb ik de akker wekelijks gecheckt rondom zonsop- en ondergang. Dat zijn de momenten waarop de kwartel zingt. Goed om te weten: kwartels zie je eigenlijk nooit omdat ze een verborgen leven leiden; je zult ze moeten vinden op gehoor.

Op 9 juni was ik al vroeg uit de veren voor de tweede ochtendronde van de MUSTelling, waarbij de vele broedpaartjes witte kwikstaarten opvielen. Vind je het gek met al die zonnepanelen! Na afloop van de telling was er nog een gaatje vrij om even te vogelen. Besloten om de oeverzwaluwbult bij Gertie te bezoeken: gewoon, omdat het zo bijzonder is. Automatisch begin ik te tellen, en ook nu kwam ik uit op 16 oeverdjes; leuk! Maar er was ook minder goed nieuws: vier van de twaalf nest ingangen zijn ingestort. Als dat maar goed komt, dacht ik. Net terwijl ik me zorgen stond te maken om de stabiliteit van de nestbult begon er iets ongebruikelijks te roepen op de achtergrond "kwk...kwik-kwik!". Het kwam van ver dus was het onzeker, maar toen de vogel een tweede keer zong besepte ik dat het uit de graanakker kwam. Dat kon maar een ding betekenen; kwartel !!

Foto's: Graanakker bij Gertie Niemeijer langs de Letteler Leide Sem Jongeling

Aan het eind van diezelfde dag heb ik samen met Olav een poging gedaan om de kwartel weer op te sporen, al was dat makkelijker gezegd dan gedaan. De vogel liet zich niet zien of horen en na een uur speuren zakte de moed ons in de schoenen. Maar gelukkig: we hadden een troef achter de hand. Via de Birdsounds-Europe app het geluid van de kwartel erbij zoeken, even afdraaien en daarna hopen dat de vogel terug zingt. Dit trucje wordt in vogelaarsjargon 'tappen' genoemd. Onze tape was nog niet afgelopen of hoppaaa; daar zong de kwartel al terug. Gauw een mededeling gedaan in de trektellen Bathmen app en zo stonden we een uur later met z'n drieën: Elly, Olav en ik langs de leide te luisteren.

In de dagen die volgden is de vogel niet meer gehoord en ging ik er vanuit dat hij gevlogen was. Kwartels zijn immers trekvogels, die soms kort ergens ter plaatse gaan om uit te rusten en te foerageren om de volgende dag weer te vertrekken. Toch kon ik het niet laten om het trucje nog eens uit te proberen: wie weet zit ie er nog, dacht ik. Via de app de kwartel weer afgedraaid, maar dit keer leek het niet te baten. Het bleef stil. Toen vloog er plots, met veel geruis, iets op uit de graanakker om achter mij in het grasland weer te landen. Direct begon het vanuit het gras luidkeels te zingen "kwk...kwik-kwik!". Het maaiveld was nog geen 10 cm hoog, dus waar kon hij toch zijn? Na goed zoeken zag ik op zo'n 10 meter voor mij een bruin beestje zitten. Het leek eerder op een muis dan een vogel, maar toch kwam het geluid daar echt vandaan. Als de wiedeweerga mijn camera op de 'mitrailleur' stand gezet en binnen 1 minuut was ik 120 foto's rijker. Al bladerend door de galerij bleek het inderdaad om een vogel te gaan en zo kon ik mezelf feliciteren met deze zeldzame zichtwaarneming van een kwartel.

Foto: Kwartel door Marc Gottenbos

Foto: Kwartel door Sem Jongeling

Nu rest de vraag of de kwartel ook daadwerkelijk gebroed heeft op de enk. Na 14 juni is de vogel niet meer waargenomen, dus ging het waarschijnlijk toch om een doortrekker. Volgend jaar, nieuwe ronde nieuwe kansen.

Uilen ringen, op stap met Sil

Anouk van Luik

Woensdagavond, onder voorbehoud. Zo begon de afspraak met Sil. Die werd afgezegd. De week daarop een nieuwe poging. Dinsdagavond, onder voorbehoud. Tijd en plaats volgen nog. Het werd kwart voor acht aan de Brandkoeleweg. Of ik er klaar voor was, wist ik niet, maar ik was er. Tot nu toe bestond mijn uilenleven uit kasten maken, ophangen en schoonmaken, veel schoonmaken; uit pendelsluizen bouwen; en ja, ook uit het controleren van de kasten. Waarbij ik zorgvuldig vermeed om de uilen aan te raken, uit angst dat ik ze zou fijnknijpen of anderszins beschadigen. Mijn schatting van het aantal eieren of jongen was daarom soms niet veel meer dan een wilde gok. "Jij moet met Sil mee", vond Karel, en zo geschiedde.

Sil is sinds 2014 vrijwilliger bij de uilenwerkgroep en na een opleidingstraject van vijf jaar door het Vogeltrekstation gemachtigd om zelfstandig roofvogels en uilen te ringen in het werkgebied van de vogelwerkgroep Bathmen. "Wat verwacht je van mij", vroeg ik na de eerste kennismaking. Dat vond Sil een goede vraag. Daar ontleende ik enig zelfvertrouwen aan. In eerste instantie was ik hoofd administratie. Een rol die me niet op het lijf geschreven is, maar zo'n formulier kon ik wel aan. Sil zou de pullen uit de kast halen, vervolgens werden ze gewogen en gemeten, waarna ze weer werden teruggeplaatst. Op basis van de vleugellengte gingen

Foto: Jonge kerkuil Anouk van Luik

we de leeftijd bepalen, waarna we konden zien of ze een beetje op gewicht waren. In tweede instantie zou ik kunnen helpen bij het ringen door de pullen vast te houden. Maar nodig was dat niet, hij moest het ook zelf af kunnen. Ik had me voorgenomen om niet over angst te reppen en moedig te doen wat van me werd verwacht. Toch stipte ik mijn vrees kort aan. In een goed team ken je elkaars zwaktes. Nu konden we aan de slag.

Uit de eerste kast ontsnapte er meteen een pul, die ergens tussen het agrarisch wagenpark belandde. Kerkuilen zijn vroeg dit jaar en onze kastcontroles zijn wat laat gestart. Die combinatie heeft ervoor gezorgd dat de pullen dit jaar in sommige kasten al wat ouder zijn dan de leeftijd waar je graag op mikt voor het ringen. Oudere jongen zijn prima ringbaar maar zijn natuurlijk een stuk actiever. Een enkele keer komt het voor dat er eens een ontsnapt, dat is onschuldig.

Foto: bepalen van leeftijd a.d.h.v. vleugellengte, geslacht a.d.h.v. breedte van de strepen en controle op parasieten Anouk van Luik

Ik vond hem zowaar snel en voelde me gelijk een beetje nuttig, terwijl Sil zich in bochten wrong om hem ook daadwerkelijk te pakken. Dat lukte en toen begon het eigenlijke werk. Sil legde eerst de spullen klaar: ringen, tang, weegschaal, lineaal. Daarna klom hij op de ladder, stopte de pullen in de emmer met deksel en klom weer naar beneden. Een voor een werden ze gewogen en gemeten en ik hield ze tijdens het ringen zonder blikken of blozen vast. Door de aanwijzingen van Sil wist ik wat ik moest doen en toen was er niets engs meer aan. En het was onontkoombaar, ik kwam terug met 51 foto's van de 16 uilen die we hadden geringd die avond. Wat een

ongelofelijke wezens zijn het. Überschattig, vertelde ik een vriend, en allemaal anders en wat groeien ze snel, moet je kijken. "Ik weet niet of ik ze nou direct schattig zou noemen, eerder heel vreemd," zei die na het bestuderen van de foto's. En dat zijn ze. Heel vreemd. En de moeite waard.

Er valt nog veel meer over te vertellen, maar dat is voor een andere keer. Eerst zien dat ik nog eens een afspraak krijg met Sil. Onder voorbehoud natuurlijk.

Al enige tijd had de redactie onderstaand gedicht, door Karel Maas Geesteranus toegestuurd, in het archief. Het is van een onbekende dichter. Een goed moment om dit nu te plaatsen.

UIL

Een uil uit de Oosterstreek
ging elke zondag naar de preek.
Het kerkvolk vond dat toch maar raar,
en zag daarin een groot gevaar.
Ze moesten er, uit goed fatsoen,
toch eindelijk maar eens wat aan doen.
De koster wilde hem op het dak,
toen vangen in de centenzak.
De dominee deed niets dan brommen,
er moest een bioloog voor kommen.
Maar driekwart van het kerkbestuur,
vond zo'n geleerde veels te duur.
Ze waren er finaal mee 'an
geen mens wist nog een redelijk plan.
Een jongen zei, weken later pas,
dat het een **kerkuil** was.
Nu is het beestje zondags veilig,
want kerkuilen , die zijn heilig.

Foto: Volwassen kerkuil Elly Meuleman

Drieteenstrandloper

Herman Bosman

Een drieteenstrandloper is een kleine steltloper, iets groter en met relatief kortere snavel dan de Bonte Strandloper. In de winter is hij vooral wit met donkere schouders. In de vlucht zie je vooral zwart en wit. In het voorjaar en zomer zie je meer roodbruine kleuren. De snavel en poten zijn gitzwart. Hij weegt nog geen ons. Hij vliegt snel vanuit Zuid-Afrika dwars over het continent en dus ook dwars over

de Sahara om in West Europa of in het hoge Noorden langs de kust te gaan broeden. Soms vliegen ze 6000 km ver en aan het eind van het broedseizoen ook weer terug. Een fenomenale prestatie.

De Drieteenstrandlopers krijgen het in hun broedgebied wel steeds moeilijker. Dat komt niet altijd omdat de lente daar door klimaatverandering steeds vroeger begint, zeker in het hoge noorden, maar wel omdat het broedseizoen steeds onvoorspelbaarder wordt.

Drieteenstrandlopers zijn steltlopers die van de herfst tot de lente op vrijwel ieder zandstrand ter wereld zijn te zien. Ook in Nederland. De kleine witte vogels dribbelen heen en weer voor de golven uit. Ze laten zich vrij gemakkelijk benaderen en rennen soms een tijdje met strandwandelaars mee. Hun naam danken ze aan het ontbreken van de achtereen; een eigenschap waarmee ze uniek zijn binnen de steltlopers.

Dit gedrag was de aanleiding voor een prachtig gedicht. Zie hieronder.

De drieteenstrandloper

De zee kan het niet helpen,
in weeën komt haar drift;
voor haar opwelling wijkt hij,
haar bedenking beent hij na.

Van zijn bestaan verschijnt
het vluchtig spijkerschrift,
in scheve aanloopregels,
bijna kwatrijnen.

En door haar plompverloren dweilen
worden zij weggewist.

Ieder spoor van zijn gedribbel
moet verdwijnen, of hij zich in
de drang om voort te leven
zonder nadruk had vergist.

Ed Leeflang

Afbeelding: Drieteenstrandloper in winter- en
zomerkleed Bron Vogelbescherming Nederland

Vogelpootjes zijn klein, dun en bloot. Die bevroren 's winters zou je denken, zoals onze tenen zouden doen zonder bescherming. Maar vogelpoten bevroren helemaal niet. Hoe kan dan? Als het vriest vernauwen bij mensen de bloedvaten in de onbedekte lichaamsdelen (vingers, tenen, oorlellen). Als er te weinig zuurstof en voedingsstoffen naar de cellen gaan kunnen deze beschadigen en sterven de lichaamsdelen af. Bij vogels werkt dit anders. Ten eerste zijn vogeltenen bedekt met een fikse laag vorstbestendige schubben, gemaakt van keratine. Dat is een taai, vezelig eiwit (bij mensen zit dit in haren en nagels). Belangrijk: keratine bevriest niet. Verder bevatten vogelpootjes geen spieren maar alleen pezen. Die gebruiken minder energie dan spieren en hebben minder bloedtoevoer nodig.

De bloedvaten vernauwen wel maar laten net genoeg bloed door voor de groei en vervanging van huid en nagels.

Ondanks de vernauwde bloedvaten lopen vogels toch nog kans te veel warmte te verliezen als het vriest. Daarom beschikken vogelpoten ook over een soort warmtewisselaar, het zgn. 'wondernet'. Het koude bloed uit de poten stroomt terug het lichaam in langs het warme bloed dat naar de poten stroomt. Koud bloed wordt hierdoor een beetje opgewarmd, en het warme bloed alvast een beetje afgekoeld zodat er niet te veel warmte via de poten verloren gaat.

Foto: Grote zilverreiger op één poot in de sneeuw Elly Meuleman

Toch gebeurt het nog wel dat eenden vastvriezen als ze te lang op het ijs staan. Om dat te voorkomen gaan ze op hun buik liggen en trekken de poten op tussen de warme buikveren of gaan afwisselend op één poot staan. De laatste troef tegen blote, onbedekte, bevroerende tenen: tóch bedekken.

Bovenstaand artikel stuurde Rosemarie Zonneveld, werkgroep lid, naar de redactie om met de lezers te delen. Het artikel komt uit het tijdschrift "Vogels" van de Vogelbescherming.

Het is altijd leuk als de redactie iets door lezers krijgt toegestuurd. Een trouwe lezer is Jan Mollema. Bij camping de Coolewee geniet hij van de vele vogels. En gelukkig kon hij ook melding maken van succesvolle broedsels. De foto's hieronder komen van Jan.

Foto: Jonge merels Jan Mollema

Foto: Jonge duiven Jan Mollema

In de vorige editie is uitgebreid geschreven over de oeverzwaluwen in Lettele. Ook maakte Sem er in zijn artikel wederom melding van. Gelukkig konden we deze zomer zien dat er af en aan werd gevlogen om jongen te voeren. Een foto van de jongen in zo'n tunnel lukt ons natuurlijk niet.

Wel kwam er nog een foto binnen van Herman en Elly Bosman van een nest met eitjes van een tjiftjaf in hun tuin. In die tuin vinden elk jaar veel vogels een plekje om te broeden. Tussen de wilde bloemen en frambozen vonden ze dit nestje.

Foto: Nest van tjiftjaf Elly Bosman